

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФЖМК - Катедра „Комуникация, връзки с обществеността и реклама“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Тотка Монова

за дисертационния труд на **МАРТИНА ВАСКОВА ПАВЛОВА** на тема:

„Кризата в обществото: Манипулация – появата на лидера Спасител. Сравнителен анализ на някои българо- американски комуникационно-манипулационни практики в периода 2008-2014 г.“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Манипулация в комуникацията)

Научен ръководител: проф. д-р Венцеслав Бондиков

I. Техническа характеристика

Дисертационният труд на Мартина Павлова представлява респектираща по обем разработка от **434 страници**. Дисертацията е структуриран в увод, четири глави с общо 25 параграфа, заключение, библиография и списък с научните приноси. Богатият **емпиричен**

материал включва пълно описание на анализираниите комуникативни единици и обобщено е представен в **33 таблици**.

Изложението на текста е прецизно структурирано, то следва логиката на амбициозната творческа задача, която докторантката си поставя и акуратно изпълнява стандартните изисквания за представянето на едно научно-теоретично изследване.

Тук специално искам да отбележа, че дисертацията като цяло е структурирана при един **добре намерен баланс** между научен обзор, теоретична част, въвеждане на работни понятия и авторско изследване. Балансът между първа, втора и трета глава от една страна и четвърта, която представя направеното изследването, всъщност е баланс между критично-аналитичното представяне на различни теории и концепции от областта на комуникацията, манипулацията, политическия маркетинг и реклама, спецификата на новите медии и авторската част на разработката, която представя по същество научните приноси на докторантката.

Мартина Павлова основава дисертационния си труд на много научни изследвания от български и чужди автори, **цитираната** библиография включва **181 заглавия** (146 са на български език, 17 на английски език, 15 на руски език, 3 на френски), 18 са изданията почерпани от онлайн източници. Прави впечатление, че докторантката свободно си служи с редица изследвания и теоретични разработки на водещи автори в научната област, в която работи. Още тук искам да отбележа, че проведеното научно изследване в дисертацията показва **високо ниво на научна компетентност**.

Като цяло техническото изпълнение на дисертационния труд и на автореферата със задължителните входни елементи, научнометодичен апарат, цялостно оформление на текста и дизайн е на много добро ниво.

II. Актуалност и значимост на разработвания проблем

Предложеният на вниманието ни дисертационен труд е не просто **изключително актуален**, особено за съвременната българска политическа реалност. Той е иновативен, интересен, богат на провокативни тези, които според мен авторката **доказва чрез емпиричното си изследване**. Самото формулиране на темата и прецизното очертаване на изследователското поле сами по себе си ми дават основание да посоча и първия от приносите на дисертацията – подобно представително по мащаба на емпиричния материал изследване, посветено на ролята на политическия лидер и условията, позволяващи му да се превърне в своеобразен месия-спасител на нацията, **у нас се прави за първи път**. На фона на все по-честите напоследък оценки на наши и чужди политически наблюдатели и анализатори, че управлението в България добива все повече чертите на един авторитарен режим, където нищо не се случва или решава без намесата на министър-председателя, текстът тепърва ще придобива все по-голяма тежест и значимост.

III. Аналитична характеристика на съдържанието. Цел, обект, предмет, задачи и методология на изследването

Като цяло дисертационният труд е изграден по линията на сравнителния анализ на конкретни български и американски комуникационно-манипулационни практики за периода 2008 – 2014 година, като по-конкретно се разглеждат типичните поведенчески характеристики на президента на САЩ Барак Обама и на премиера Бойко Борисов.

Основната **цел** на разработката е да се изследва връзката между наличието на социална криза в обществото и предпоставките, произтичащи от нея, които благоприятстват възможността за появата на политическата

сцена на лидер, приемащ и в последствие проявяващ всички типични поведенчески характеристики – с произтичащите от това последствия – на месията-спасител. Веднага искам да отбележа, че дисертационният труд без съмнение е резултат от траен интерес и дългогодишни наблюдения на докторантката в тази насока, защото се усеща от изложението на текста, че мащабът на изводите и обобщенията надхвърлят заложеното като специфики в конкретните текстове на емпиричната извадка.

Така зададената цел Мартина Павлова конкретизира в хода на изложението в ясно формулирани **5 изследователски задачи в теоретичен план и 3 – в практичен план**. Според мен от поставените в теоретичната рамка задачи най-важна е петата, от решаването на която зависи и основният принос на дисертационния труд, а именно – „доказване или отхвърляне на двупосочната връзка на манипулационното влияние като процес, протичащ от лидера към обществото и от обществото към неговия лидер и изясняване на основните характеристики на образа на съвременния Спасител на обществото в криза”.(с.6) Веднага искам да отбележа, че тази задача докторантката е решила и доказала убедително.

Обектът и предметът на изследователския интерес са коректно дефинирани и в своя изчистен вид присъстват още в самото заглавие на труда.

Обект на настоящото изследване е **образът на политическия лидер – Спасител**, като анализът е фокусиран върху двама – олицетворяващи според докторантката именно този образ – лидери: Барак Обама и Бойко Борисов.

Предмет на изследване са **комуникационните практики на държавния лидер – Спасител на обществото в криза**.

Докторантката формулира и проверява следната **изходна хипотеза**: трайната и дълбока социална криза създава условия за поява на новия Спасител на обществото и го принуждава да излезе от традиционно

приетия модел на държавен лидер, а това явление обективно се базира на двупосочни манипулационни процеси, протичащи между обществото и новия лидер.

При разработката на теоретичната част на дисертацията се използва **интердисциплинарен подход**, базиран основно върху метаанализа и компаративистиката, като са налице успешно формулирани операционални категории и понятия. Същинската емпирична част на дисертацията е базирана върху **метода на класическия контент анализ**, включващ прецизно направена количествена извадка и качествен анализ.

В глава първа „Манипулация в комуникацията – инструментариум за влияние на политическия лидер” се извеждат преките връзки между манипулацията и вербалната и невербалната комуникация. Изясняват се спецификите на политическата комуникация и успешно се въвежда понятието „комуникационно-манипулационен модел на влияние”. Много добре са анализирани използваните манипулативни стратегии за налагането на образа на появилия се нов лидер, като се акцентира върху личностните качества на лидера и ясно се очертават спецификите на **харизмата** като същностна черта и задължително условие, за да се припознае политическия лидер като Спасител. Анализирани са и четирите елемента за успешното представяне на политика пред аудиторията, а именно – политически език, публична политическа реч, политическа лексика и политическа реторика.

Глава втора и глава трета – „Криза в обществото – морални аспекти” и „Властта на манипулацията и манипулацията на властта” според мен са ключови за теоретичната обосновка и доказване на лансираната хипотеза, като същевременно са и теоретичен контекст, който задава параметрите и очертава рамките на емпиричното изследване в дисертационния труд. Смятам, че те са успешно разработени и определящи за избора на подходящ инструментариум, с който да се извърши

събирането, проучването и анализирането на емпиричния материал в четвърта глава. И тук, както и в първа глава, Мартина Павлова демонстрира много добро познаване на научната литература, умения да синтезира разнопосочни схващания и концепции, въз основа на които да формулира изводи и да изложи лична позиция.

Същинската част на дисертацията е глава четвърта – „Медийният образ на появата на Спасителя – емпирично социално изследване”.

Изследването е впечатляващо по своите параметри. То включва **три контент анализа** – на публикации във в. *Washington Post*, на публикации във в. *Дневник* и сравнителен анализ между публикациите на двата вестника.

Периодът на изследването обхваща **три месеца**: от юли до септември 2009 г. Контент анализът е извършен въз основа на **12 индикатора**, като методиката на индикаторите от своя страна включва **11 показателя**.

Обект на изследването са публикациите в онлайн версиите на двете издания, а единица на изследването е отделната публикация със своите изходни параметри, като те са точно посочени. Докторантката дефинира за целта понятието „публикация”, което приемам.

Обем на емпиричния материал: за посочения период текстовете във *Washington Post*, отнасящи се до Барак Обама са **522**, като от тях пряко се отнасят до изследвания проблем **98**. Съответно за *Дневник* данните са **835** текста общо за Бойко Борисов и пряко отнасящи се към изследването – **546**.

Методиката на изследването е представена добре, отчетливо са постулирани тезата и целта, а емпиричният материал е прегледно структуриран в общо **33 таблици**, които онагледяват изводите.

Представителната емпирична извадка, с която работи **Мартина Павлова**, по същество **доказва нейната хипотеза**. Освен това мащабът на емпириката и начинът, по който тя се анализира, разкрива, че докторантката **притежава умения на изследовател**. Тя без съмнение точно е очертала рамката на изследователското поле, преценила е добре какъв по обем материал от база данни е необходим, за да се провери чрез разгърнати постъпателно и добре формулирани задачи работната хипотеза. Малко докторанти, според мен, успяват да преценят колко и какъв по обем емпиричен материал е необходим, за да сме сигурни, че след анализирането му, изводите, които следват от това, биха били научно представителни. **В този смисъл докторантката се е справила отлично.**

V. Основни научни и приложни приноси в дисертационния труд
Докторантката е заявила и формулира в края на дисертационния си труд научни приноси, обобщени в **6 точки**. Като приемам по същество така представените научни приноси, бих акцентирала по-специално на следното:

1. Докторантката **Мартина Павлова** е провела сериозно и представително по мащаб емпирично изследване (по същество то включва сумарно **1357 комуникативни единици**), което за първи път у нас представя за научно обсъждане и анализ сложния въпрос за трансформациите на фигурата на политическия лидер и припознаването му от аудиторията като месия-спасител.
2. Изводите, които докторантката извежда, са много добра основа за нов тип научен диалог, който да полемизира фигурата на лидера-Спасител и до послужи като основа за дебати доколко този тип лидерско поведение може да прерастне в авторитарен тип управление с необратими за дълъг период от време последици.

3. Смятам, че дисертацията е съществен научен принос в разбирането на специфичните процеси, протичащи в българското политическо пространство, която ни дава един надежден инструментариум за превенция и удържане на действията на месията-спасител в рамките на демократичните практики.

VI. Оценка на автореферата

Авторефератът е с обем **60 страници** и е изготвен по приетия научен стандарт. Структурата му е концептуално издържана, тя следва хронологично съдържанието на дисертацията.

Авторефератът отразява вярно и пълно съдържанието на оригиналния труд и дава обективна представа за целта, задачите, етапите и резултатите на проведеното изследване.

VII. Публикации по темата

Докторантката Мартина Павлова е представила списък с **3 публикации**, пряко свързани с темата на дисертационния труд, едната от които е на английски език. Изпълнено е изискването за минимален брой научни публикации, необходими за допускане до официална публична защита.

VIII. Заключение

Като имам предвид научноизследователските качества на предложения дисертационен труд – научната компетентност на авторката, отличното познаване на проблемите и спецификите на българския общественно-политически живот, способността критично да разчита и анализира различни по вид научни текстове и изследвания и в крайна сметка да формулира собствени операционални понятия както и

проведеното представително по всички параметри емпирично изследване, формулираните интересни (и дискуссионни!) изводи и обобщения – убедено предлагам на уважаемото научно жури да **присъди на докторантката **Мартина Васкова Павлова образователната и научна степен „доктор”**** за представената дисертация на тема: **„Кризата в обществото: Манипулация – появата на лидера-Спасител (Сравнителен анализ на някои българо-американски комуникационно-манипулационни практики в периода 2008-2014 г.)”**

София, 12 март 2018 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

/проф. д-р Тотка Монова/